

Abstract. Food security is the main direction of State agricultural policy aimed to satisfy the population's needs in food in accordance with rational food rates. The article examines the directions of the investment policy, taking into account the specifics of agricultural production and rationale for the development of potentially competitive products of agricultural sector, orientation towards domestic and world markets. At the same time, the system of distribution, redistribution and development of allocated State budget funds through lending system is problematic. The position of Kazakhstan in the international labor division in the AIC, the need to support it through measures of rational use of agricultural potential have been presented. The expediency for such approach is also evidenced by the fact that the large-scale international trade in food products, which the republic tends to join, increases the dependence of the country's food supply on the world food markets. It is emphasized that food security can be ensured only through the consistent implementation of a set of interrelated and coordinated measures using the reserves of industries and enterprises of the agro-industrial complex aimed to improve the quality of life of the rural population.

Түйінді сөздер: ауыл шаруашылығы өндірісі, аграрлық саясат, азық-түлік қауіпсіздігі, нарық, өнім, сапа, бәсекеге қабілеттілік, әлеует, аймақ, мемлекеттік қолдау.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, аграрная политика, продовольственная безопасность, рынок, продукция, качество, конкурентоспособность, потенциал, регион, государственная поддержка.

Keywords: agricultural production, agricultural policy, food security, market, products, quality, competitiveness, potential, region, governmental support.

Кіріспе. Агрошаруашылық секторына мемлекеттің стратегиялық саясатында басты бағыттарының бірі беріледі.

Тәуелсіздігі мен даму тұрақтылығын сақтауға ұмтылатын кез келген тәуелсіз мемлекет үшін басты міндеттердің бірі – бұл азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету болып табылады. Қазіргі азық-түлік нарығындағы байқалып отырған әлемдік дағдарыс, азық-түлікпен қамтамасыз ету мәселелерін, бірінші ретте отандық ауыл шаруашылық өндірісін интенсификациялау үшін қажетті жағдайларды құруға, айқындалған мәселелерді шешу жолдарын анықтауға бағыттауға негізделген.

Азық-түлік қауіпсіздігі ішкі және сыртқы жағдайларға тәуелсіз және мемлекеттік азық-түлік қорын азайтпайтын, халықтың белсенді және салауатты өмір салты үшін жеткілікті, салауатты тағамтанудың тиімді нормаларына сәйкес азық-түлікке сұранысын қамтамасыз ететін мемлекеттің экономикалық жағдайын сипаттайтын саясат болып табылады.

Қазіргі уақытта Қазақстанда азық-түлік өндірісінің дамуын тежейтін факторлардың бірі – тамақ өндірісінің техника-технологиялық қамсыздандырылу деңгейі және шикізатты жеткізу сапасымен анықталатын ауыл шаруашылық шикізатының өндірістік өңделуінің төменгі деңгейі болып табылады. Шикізат пен дайын өнім қауіпсіздігі мен сапасын бақылаудың кешенді жүйесінің жеткіліксіз даму деңгейі агрошаруа-

шылық кешенінің даму деңгейіне теріс әсерін тигізеді [1].

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің кооперациясы дамуының төмен деңгейі қазіргі аграрлық өндірісті тиімді жүргізуге және ресурстық потенциалды тиімді пайдалануға кедергі жасайды.

Бұл жағдайдың негізгі себебі аграрлық кәсіпті қолдайтын, өндірушілердің тігінен және көлденең кооперациясының дамуын қамтамасыз ететін тиімді мемлекеттік механизмнің жоқтығы болып табылады. Бұл ауыл шаруашылық кәсіпорындарында технологиялық процестердің дамуын, өзара байланысты өндіріс түрлерінің жетілдірілу деңгейін, олардың диверсификациясы мен ет және сүт шаруашылығында, сонымен қатар аралас салаларда өзара байланысты технологияларды қолдану мүмкіндігін тежейді. Бұдан басқа, мемлекет қаражатын аз тиімді және бәсекелестігі төмен өндіріс түріне жұмсауына әкеледі.

Аграрлық өндірістің ерекшелігін есепке алатын инвестициялық саясат мүмкіндігінше дифференциаланған болуы тиіс, жергілікті және халықаралық деңгейдегі экспорт пен ішкі нарыққа бағытталған ауыл шаруашылығының потенциалды бәсекеге қабілетті салаларын дамытудың жан-жақты негізделген мүмкіндіктерімен қамтамасыз етілуі тиіс. Мұндағы негізгі мәселе, мемлекеттік бюджеттен, соның ішінде, аграрлық несиелеу жүйесі арқылы бөлінетін қаржыны

бөлу, қайта бөлу және игеру үлкен мәселе болып табылады.

Нәтижелері және оларды талқылау.

Аталған мәселелерді шешу несиелеу мен қаржылау жүйесінің ашықтығын жоғарылату мен агроөндірістік кешенінің дамуына жауапты құзыретті органдар және институттардың жауапкершілігін нығайтумен, ауыл шаруашылығының нақты түрлерін несиелеудің тиімділігін бағалаумен, экономикалық баланстарды құрастырумен, климаттық ауытқулар мен бәсекелестік деңгейі және азық-түлікке сақталған сұраныстың жағдайына байланысты нарық қажет-тіліктерін болжаумен және жедел түрде логистикалық пен өндірістік инфрақұрылымды дамытумен байланысты болып табылады.

Ауыл шаруашылық кешенінің инвестициялық тартымдылығы сонымен қатар баға саясатының тартымдылығымен де анықталады, әзірше оның нақты концепциясы анықталмаған, бұл ауыл шаруашылық өнімдерін өндірушілерінің бәсекеге қабілеттілігін және жалпы нарықтық бәсекелестікті дамыту үшін маңызды болып табылады. Нәтижесінде азық-түлік өнімдеріне баға өсімін тыю туралы жедел шешімдер қабылдау қажеттігі туындайды.

Азық-түлік өнімдері өндірісінің өсуі үшін ішкі мүмкіндіктерін шектеудің негізгі мәселелерінің бірі – бұл жеткіліксіз төлем-қабілеттілік сұраныс [2]. Халықтың нақты табыс деңгейі азық-түлік бағаларына сәйкес келмейді, бұл ішкі нарықтың сыйымдылығын шектейді.

Халықтың табыс мәселелерін шешу тұтыну құрылымы мен төлем қабілеттілік сұранысын өзгертуге жағымды ықпалын тигізеді. Зерттеулер көрсеткендей, табиғи, экономикалық және ғылыми-техникалық артықшылықтары бар индустриалды дамыған мемлекеттер ауыл шаруашылық кешеніндегі халықаралық еңбекті бөлуде азық-түлік өндірісінде құрылымдық өзгерістерді қамтамасыз етіп, өндіріс көлемін ұлғайтуға мүмкіндік береді, ал дамушы мемлекеттер шикізат пен жартылай фабрикаттарды жеткізуші болып табылады.

Бұл тұрғыда ауыл шаруашылық кешеніндегі халықаралық еңбекті бөлуде Қазақстанның стратегиялық айқындамасы маңызды аграрлық потенциалды тиімді пайдалану бойынша шаралармен қамтамасыз етілуі тиіс. Мұндай қадамның қажеттілігі Қазақстан мүшесі болуға ұмтылатын ірі масштабты халықаралық азық-түлік саудасы мемлекеттің азық-түлікпен қамсыздандырылу тәуелділігін әлемдік азық-түлік нарығының жағдайына байланысты ұлғайтады [3].

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша агрошаруашылық кешенін дамыту мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық саясатының негізгі алғышарттарының бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасында экономикалық өсудің жоғарғы қарқынын сақтау, баға тұрақтылығын қамтамасыз ету және экономиканың бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату жағдайларын қалыптастыру үшін Қазақстан Республикасының 2017-2021 жылдарға арналған агрошаруашылық кешенін дамыту бойынша Мемлекеттік бағдарламасы қабылданды.

Қазақстан Республикасының 2017-2021 жылдарға арналған агрошаруашылық кешенін дамыту бойынша Мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру үшін 2017 жылы 544 млрд. теңгеге жуық, 2018 жылы – 668 млрд. теңге, 2019 жылы – 769 млрд. теңге, ал 2020 жылы 849 млрд. теңге (жалпы шығын сомасы 20 трлн. 830 млрд. теңге) қаржы бөлу жоспарланған. «Агро-кәсіп - 2020» бағдарламасы мен су ресурстарын басқару бойынша мемлекеттік бағдарламаға бөлінген шығындардың жалпы сомасы анықталды, ол 2 трлн. 851 млрд. теңгені құрады, 2018 жылы – 728 млрд. ал 2019 жылы – 751 млрд. 2020 жылы – 714 млрд. құрайды. Бұл 2015 жылмен салыстырғанда ауыл шаруашылығының жалпы өнімділігінің 2021 жылға дейін 1 трлн. теңгеге өсімін қамтамасыз етуі тиіс, немесе ауыл шаруашылық тауар өндірушілерін мемлекеттік қолдау шаралары нәтижесінде пайданы 33%, яғни 10 рет арттыруға 68 мыңнан 679 мыңға өсуін; ауыл шаруашылық өнімдерінің теріс экспорт-импорт сальдосын 5 ретке, яғни \$1,3 млрд-тан \$300 млн-ға дейін төмендетуін; суармалы егіс аудандарын 1,4 рет арттыруға, яғни 2 млн га арттыруын қамтамасыз етуі тиіс.

Мемлекеттік бағдарламаның негізгі мақсаты агроөндірістік кешеннің бәсекеге қабілетті нарығында өндірісті талап етілген өніммен қамтамасыз ету болып табылады. Мемлекеттік бағдарламаны жүзеге асыруда келесі негізгі міндеттер анықтаған: аң шаруашылығының тиімділігін 58% және өсімдік шаруашылығының тиімділігін 40% арттыру; тауар өндірісіне 670-ке жуық ұсақ өндірушілерді тарту үшін ірі ауыл шаруашылық кооперациясын дамыту мақсатында; мақсатты бағытталған экспортты саясатты жүзеге асыру мақсатында және органикалық өнімнің қазақстандық брендін ілгерілету үшін айналымға 600 мың га жуық суармалы жерлер берілген.

Республикадағы жайылым жерлердің ауданы 182,0 млн га құрайды, олардың ішінде табиғи және себілген шабындық – 4,8 млн га, жем өндірісі үшін пайдаланылатын шабындық ауданы – 2,5 млн га құрайды. Қазақстан бидайдың ірі экспортшыларының бірі болып табылады, алдыңғы маусымның 8,252 млн тоннасымен салыстырғанда 2017-2018 маркетингтік жылында 8 миллион тоннаға жуық бидайды экспорттауды жоспарлаған.

Жақсы егіншілік нәтижесінде соңғы жылдары Қазақстан Орталық Азия, Ресей, Қиыр Шығыс, Еуропа және Кавказ нарықтарында бағаларды тұрақтандыру бойынша өз мүмкіндіктерін нығайта алды және шектес аудандарда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша өзінің алғышарттарын жақсартуға мүмкіндік алды.

Отандық агрошаруашылық кешеніне ауыл шаруашылық өнімінің, шикізат пен азық-түліктің негізгі түрлерінің қажетті көлемін өндіру үшін базалық жағдайлардың болуы тән.

Мұндай жағдайлар және ауыл шаруашылық жерлерінің қоры Қазақстанға ауыл шаруашылық өнімдері, шикізат пен азық-түліктің негізгі түрлері бойынша ішкі қажеттіліктерін қамтамасыз етіп қана қоймай, олардың экспорттық потенциалын арттыруға мүмкіндік береді.

Дамыған мемлекеттер тәжірибесі көрсеткендей, аграрлық өндіріс индустрияландырудың өсуі нәтижесінде, жер ресурстарының болуы мен азық-түлікті тұтыну арасындағы байланыс әлсіз білінетін болып табылады, себебі жерлердің жеткіліктілігі олардың тиімді пайдалануына кепілдік бермейді және азық-түлікпен қамтамасыз ету мәселесін шешпейді. Сондықтан Қазақстан мемлекеттің азық-түлік қауіпсіздігі мәселелерін шешуде алғашқы міндеттері ретінде отандық ауыл шаруашылық өндірісінің тиімділігін арттыру, тамақ және қайта өңдеу өндірісін дамыту, агро-азық-түліктік нарықты мемлекеттік реттеу механизмдерін жетілдіру, сонымен қатар ұлттық өндірушілер талаптарына сәйкес сыртқы сауда саясатын жүзеге асыруды қамтамасыз ету болып табылады.

Азық-түлік қауіпсіздігі өзара байланысты және үйлестірілген кешенді ұйымдастырушылық-экономикалық, заңды, әкімшілік және әлеуметтік шараларды бірінен соң бірін жүзеге асыру арқылы, мемлекеттік шаралар мен агрошаруашылық кешеннің шаруашылықтары мен өндірісінің, салаларының өзіндік ішкі қорларын үйдестіру жүйесін қамтамасыз ету жолымен, олардың

шаруашылықтың жылдам өзгермеуі жағдайларына бейімделу мен ауыл халқының тіршілік ортасын жақсарту және өмір сапасын арттыру негізінде қамтамасыз етіледі.

Қазіргі экономикалық жағдайда ұлттық азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесі кешенді болып табылады және мемлекеттің тұрақты макроэкономикалық дамуымен, оның әлеуметтік бағытталған саясатын жүзеге асыру мүмкіндіктерімен, халықтың тіршілік деңгейін арттырумен және агроөнеркәсіптік өндірісте халықаралық еңбек бөлінісінің артықшылықтарын пайдаланумен тығыз байланысты.

Осыған орай Қазақстан үшін азық-түлік қауіпсіздігін нығайтудың негізі отандық агроөндірістік кешен мен оның базалық салаларының қызмет ету тиімділігін келесі шаралар негізінде арттыру болып табылады: әлемдік азық-түлік нарығының конъюнктурасынан тәуелсіз, мемлекет халқын отандық азық-түлікпен қамтамасыз етілуіне кепілдік бере алатын өзіндік агроөнеркәсіптік өндіріс потенциалын жұмылдыру; бәсекелі азық-түлік нарығын қалыптастыру, отандық ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің ауыл шаруашылық өнімі, шикізат пен азық-түліктерін әлемдік нарықтың жағымсыз конъюнктурасы мен бәсекелестігінен қорғайтын және тиімді дамуы үшін заңнама мен инфрақұрылымды құрастыру қажет; салааралық экономикалық қатынастарды оңтайландыру үшін ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіп өнімдеріне ең алдымен ауыл шаруашылығында кеңейтілген өндіріс ырғағын ынталандыратын бағалар қатынасын қалыптастыру [4].

Ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің негізгі массасына несие алудың қолжетімділігін қамтамасыз ету, қысқа мерзімдік, орта мерзімдік және әсіресе ұзақ мерзімді несиелеу жүйесін жетілдіру, агроөнеркәсіптік кешенде инвестициялық белсенділіктің өсуін және инвестицияларды тарту үшін салыстырмалы жағымды экономикалық жағдайлар қалыптастыру; барлық өндірістік айналым бойынша қолданылатын технологияларға бақылау жасау арқылы, ішкі нарыққа түсетін өнімнің сапасына, әсіресе импорттық өнімге кепілдік жүйесін қалыптастыру; аграрлық өндірістің технологиялық деңгейін арттыру арқылы және өнім өндіруде экологиялық таза және ресурс сақтайтын технологияларды енгізу арқылы азық-түлік ресурстарын тиімді пайдалануды арттыру маңызды болып табылады.

Ауыл шаруашылық өнімдерінің негізгі түрлері өндірісінің ірі ауқымды мамандан-

дырылған аймақтарын қалыптастыру мен дамыту, мемлекет ішінде ауыл шаруашылық өнімдері мен шикізатын тасымалдауға түрлі әкімшілік шектеулер мен кедергілерді жою маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта Қазақстан үшін азық-түлікпен қамтамасыз етудің негізгі шарты – бұл аграрлық өндіріске экономиканың басты саласына айналуына мүмкіндік беретін ауыл шаруашылығы мен тамақ өнеркәсібі салаларын белсенді дамыту болып табылады, нәтижесінде ол мемлекеттің азық-түлікпен өзіндік қамсыздандырылу деңгейінің өсуіне жәрдемдеседі.

Ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау әлемдік қауымдастықтың көптеген мемлекеттеріне тән. Нақты жағдайларға байланысты оның мақсаттары да алуан түрлі болады.

Мысалы, тіршілік деңгейі мен пайдасы жоғары индустриалды экономикасы бар мемлекеттер осы арқылы нарықтық өзіндік реттеу талап етілетін нәтижелілігімен қамтамасыз ете алмайтын ұлттық азық-түлік тауарларының салыстырмалы тиімділігі мен бәсекеге қабілеттілігін нығайтуға, өндірісті техника-технологиялық жаңғыртудың қажетті динамикасын, ауыл шаруашылық алқаптарын тұрақты дамытуды нығайтуға ұмтылады.

Трансформациялық экономикасы бар мемлекеттер әлемдік нарықтың талаптарына бейімделу үшін, сонымен қатар халыққа азық-түліктің экономикалық қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін өндірісті қайта құру және жедел жаңғырту міндеттерін алға қояды.

Қазақстан аграрлық шикізатты өндірушілердің әлемдегі 25 мемлекеттің құрамына кіреді және бидай нарығы мен басқа азық-түлік өнімдерінің нарығында негізгі «ойыншының» бірі болып табылады.

Қазіргі уақытта мемлекеттің агроөндірістік нарығының дамуы жалғыз ғана мемлекетпен кепілдендіріліп қоймайды, оған агроөндірістік кешеніндегі еңбектің халықаралық бөлінісінің қатыспай қоюы мүмкін емес. Ерекше маңызды интеграциялық құрылымдарға қатысу арқылы атқарылады.

Қазақстан үшін – бұл Кеден кеңесі мен Еуразия экономикалық кеңесі мемлекеттерінің интеграциялық кеңесіне қатысу және ең маңызды шарттар: азық-түлік келуінің сыртқы көздерінен тәуелсіз адамзаттың өмірін сақтауға қажетті халықтың аз қамтамасыз етілген бөлігін және барша халықты азық-түліктің негізгі түрлерімен қатысушы-мемлекеттер өндірісі есебінен

қамтамасыз ету; саны мен сапасы бойынша азық-түлік өнімдерінің физикалық және экономикалық тұрғыда жеткілікті болуын қадағалау болып табылады (3).

Мемлекеттік қолдау нарықтық тепе-теңдік пен саланың экологияландырылуына жетуге жәрдемдесетін өндірістің ынталандырылуы мен төмендетілуі үшін қолданылады.

Агроөндірістік сектордың дамуын реттейтін мемлекеттік қаржылық құралдарды кеңінен пайдалану, соңғы он жылдықта ауыл шаруашылығын несиелеудің әлемдік күн тәртібінде негізгі қарастырылатын тақырыптар – бұл күрделі шағымдар мен түсініспеушіліктер болуына әкеліп соқтырды [5]. Бұл да заңды құбылыс, себебі мемлекеттік қолдау ұлттық нарықты қорғаудың шарты болып қана қоймай, басқа мемлекеттер нарығында реципиенттердің бәсекелік көзқарастарының күшеюіне ықпалдасады. Еуразия экономикалық кеңесі мемлекеттерінің тәжірибесі көрсеткендей, экономикалық дамыған мемлекеттер, мысалы Еурокеңес, төлейтін экспорттық субсидиялар тауар өндірушілер мен экспортшыларға Еуропа экономикалық кеңесінде қабылданған тарифтік кедергілерден өтуге мүмкіндік береді. Мысалы Белоруссияда ауыл шаруашылық тауарлар бойынша орташа белгіленген тариф 12-14% құрайды (Еуразия экономикалық кеңесі мемлекеттерінің еркін сауда аймағына кірмейтін мемлекеттер импорты көлемі бойынша есептелген). Бұған қарамастан соңғы он жыл көлемінде Еуразиялық кеңес Белоруссия үшін сезімтал сүт өнімдерін жеткізушілерге экспорттық субсидиялар төлеп тұрды, олардың мөлшері 50 пайызға, жеке кезеңдерде нарықтағы бағадан одан да жоғары пайыздарға жетті. Есептеулермен бір уақытта егер де біздің мемлекетке кіргізілетін агроөндірістік тауарларға Еурокеңесте қолданылатын салықтарды пайдаланатын болса, онда орташа белгіленген тариф 60% жоғары құрайтын еді [6].

Алайда ауыл шаруашылық өндірісін мемлекеттік қолдау бойынша даудамалар мен шағымдар Еуразия экономикалық кеңесі мен Кеден кеңесі төңірегінен шықпайды. Бұл мәселе мемлекеттік басқару органдары мен тауар өндірушілер кеңесінің даудамаларының негізгі тақырыбына айналды.

Оның талдаулары мен түйіндемелерінсіз, сәйкес көп жақты келісімдерде бекітілген ауыл шаруашылық субсидияларын берудің жалпы принциптері мен

ережелерінсіз, біз саудада түрлі шектеулерді көретін едік.

Қазіргі уақытта бар және болашақтағы келіспеушіліктерді болдырмау мақсатында келесі қадамдарды жасау қажет:

1. Мемлекеттік қолдаудың бекітілген анықтамасын қабылдап және оның мөлшерін есептеудің ретін белгілеу.

2. Түрлері бойынша қолдау шараларын жіктеу: а – сауда-саттыққа бұрмалаушы әсерін тигізбейтін; ә – сауда-саттыққа бұрмалаушы әсерін тигізетін; б – экспорттық субсидиялар.

3. Мемлекеттер мен аймақтар бойынша ауыл шаруашылық өнімдері өндірісінің табиғи және экономикалық ерекшеліктеріне сәйкес ауыл шаруашылығын қолдау деңгейіне шектеулер бекіту.

Мемлекеттік қолдау дегеніміз төмендегі формалар бойынша сәйкес мемлекеттік орган немесе жергілікті басқару орган (субсидияландыратын орган) бұйрығы бойынша іс-әрекет ететін, мемлекеттік органмен, немесе жергілікті басқару органымен, делдал-ұйыммен қаржылық көмек беретін коммерциялық ұйым мен басқа экономикалық субъектілер:

а) ақшаны тікелей аудару.

Бұл жағдайдағы қолдау мөлшері тегін берілетін бөлінген және нақты алынған қаржы сомасына сәйкес келеді (мысалы, субсидиялау, өтемақы түрінде және т.б.), немесе егер де қаржы нарықта белгіленген жағдайлармен салыстырғанда қайтару негізінде қолайлы жағдайлармен берілетін болса, қолдау көлемі аталған қаржыны нарықта (банктік несиелеу, байланыс нарығы және т.б.) алу жағдайы сияқты сома мен нақты төленген сома арасындағы айырмашылық ретінде анықталады;

ә) міндеттерді орындау кепілдіктерін беру (мысалы, қарыздар бойынша кепілдіктер) міндеттерді толық немесе жартылай орындау.

Ұсынылғын міндеттерді орындау бойынша қолдау көрсету көлемі сақтандыру қызметі нарығына сәйкес міндетті орындамау тәуекелдігін сақтандыру бойынша тарифпен төлеуге қажетті сома мен грант беруші органға кепілдікті ұсыну үшін төлеуге қажетті сома арасындағы айырмашылық түрінде анықталады;

б) нарықтық бағасы бойынша жоғары ұйымның жарғылық қорындағы тауар, қызмет, құнды қағаздар мен кәсіпорынды (мүліктік кешенді) немесе оның бір бөлігін, басқа мүліктің ұйымның (сатып алынғын акцияларды қоса алғанда) жарғылық қо-

рындағы бір бөлігін, интеллектуалдық объектілер және т.б. үшін құқықты сатып алу.

Қолдау көрсету көлемі сәйкесінше сатып алынған объектілер үшін төленген сома мен аталған объектілер үшін нарықта қалыптасқан бағалар бойынша төлем арасындағы айырмашылық түрінде есептеледі;

в) оған тиісті пайдадан жартылай немесе толығымен бас тарту (мысалы, кәсіпорын мен кәсіпорын топтарына тән ерекше салықтық ерекшеліктер, қарызды өтеу, кедендік салықты төлеуден босатылу).

Алайда экономика саласы (біздің жағдайда бұл – ауыл шаруашылығы) мен белгілі бір тауарды өндірушілерге (мысалы, балалар үшін азық-түлік тағамдары), немесе осындай тауар мен қызметке қатысты салық салудың жалпы жүйесі бойынша салықтың мөлшері мен тізімін төлеу кезінде салықтық жүктеме аз болып табылатын салықтық тәртібіне мемлекеттік грант берілмейді;

г) тауар мен қызметтерді тегін немесе жеңілдікпен беру.

Қолдау көрсету көлемі тауар мен қызметті сатып алудың нақты төленген сомасы мен нарықтық бағасы арасындағы айырмашылық түрінде есептеледі.

ғ) бағалық қолдау көрсету.

Тұжырымдар. Бұл бөлім ерекше назарды талап етеді. Қазіргі уақытта біздің мемлекетте мемлекеттік қолдауды салыстыруда, әдетте агроөндірістік кешенді дамыту мақсатына бағытталған тек бюджеттік шығындармен ғана жұмыс істейді. Алайда мұндай қадам тауар өндірушілер үшін қаржылық аударымдар көлемі бойынша жалпы жағдайды сипаттап бере алмайды. Бұл қаржының бір бөлігі қайтармалы негізде бөлінетіндігі, сонымен қатар бір-ыңғай экономикалық кеңістік құрылмағанша ауыл шаруашылық өнімдері үшін болатын бағалық айырмашылықтар да назарға алынбайды.

Әдебиеттер тізімі

1 Молдашев А.Б., Никитина Г.А. Направления оптимизации взаимодействия Казахстана со странами ЕАЭС в области агропродовольственной политики //Проблемы агрорын-ка.- 2017.- № 1.-С.7 - 15.

2 Харитонов А., Косинский П. Развитие сельского хозяйства в контексте продовольственной безопасности региона //АПК: экономика, управление.- 2017.- №3.-С. 59 -64.

3 Мизанбекова С.К., Богомолова И.П., Печеная Л.Т. Ключевые проблемы продо-

вольственного обеспечения // Известия НАН РК. Серия аграрных наук. - 2016. - №1. - С. 134-142.

4 Джусибалиева А.К., Каскатаев Н.М., Нурмаганбетов К.К. Актуальные проблемы государственного регулирования продовольственной безопасности // Проблемы агрорынка. - 2016. - № 3. - С. 44 - 50.

5 Климова Н.В. Продовольственная безопасность – основа обеспечения экономической безопасности региона // Фундаментальные исследования. - 2012. - №9. - Ч.1. - С. 214-219.

6 Ревенко Л.С. Параметры и риски продовольственной безопасности // Международные процессы. - 2015. - Т.13. - № 2(41). - С. 6-20.

7 Родина Т.Е. Продовольственная безопасность региона: проблемы и перспективы развития // Международный научно-исследовательский журнал. - 2017. - № 2(56). - С. 74-77.

Әдебиеттер тізімі

1 Moldashev A.B., Nikitina G.A. Napravleniya optimizatsii vzaimodejstviya Kazahstana so stranami EAJeS v oblasti agropromyshlennoj politiki // Problemy agrorynka. - 2017. - №1. - С. 7- 15.

2 Haritonov A., Kosinskij P. Razvitie sel'skogo hozjajstva v kontekste prodovol'stvennoj bezopasnosti regiona // APK: jekonomika, upravlenie. - 2017. - №3. - С. 59 -64.

3 Mizanbekova S.K., Bogomolova I.P., Pechenaja L.T. Kljuhevye problemy prodovol'stvennogo obespechenija // Izvestija NAN RK. Serija agrarnyh nauk. - 2016. - № 1. - С. 134 -142.

4 Dzhusibalieva A.K., Kaskataev N.M., Nurmaganbetov K.K. Aktual'nye problemy gosudarstvennogo regulirovanija prodovol'stvennoj bezopasnosti // Problemy agrorynka. - 2016. - №3. - С. 44 - 50.

5 Klimova N.V. Prodovol'stvennaja bezopasnost' – osnova obespechenija jekonomicheskoj bezopasnosti regiona // Fundamental'nye issledovanija. - 2012. - №9. - Ч.1. - С. 214-219.

6 Revenko L.S. Parametry i riski prodovol'stvennoj bezopasnosti // Mezhdunarodnye processy. - 2015. - Т.13. - № 2(41). - С. 6-20.

7 Rodina T.E. Prodovol'stvennaja bezopasnost' regiona: problemy i perspektivy razvitija // Mezhdunarodnyj nauchno – issledovatel'skij zhurnal. - 2017. - № 2(56). - С. 74-77.